

Міністерство освіти і науки України

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

Юридичний інститут

Збірник наукових статей

**Актуальні проблеми
вдосконалення чинного
законодавства України**

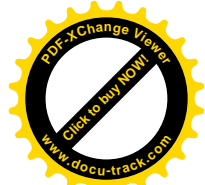
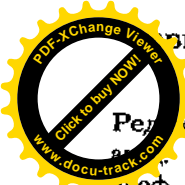
Випуск XXV

НБ ПНУС

766211

Івано-Франківськ, 2011

Редакційна колегія: д.ю.н., доц. Васильєва В.А. (головний редактор)
АПрНУ, д.ю.н., проф. Луць В.В.; акад. АПрНУ, д.ю.н.,
проф. Костицький М.В.; акад. АПрНУ, д.ю.н., проф. Погрібний О.О.
акад. АНВШУ, д.ю.н., проф. Дзера О.В.; д.ю.н., проф. Фріс П.Д.
д.ю.н., доц. Галантич М.К.; д.ю.н., доц. Стефанчук Р.О.
д.ю.н., проф. Коссаж М.В.; д.ю.н., проф. Майданик А.Р.; д.ю.н.
проф. Кириченко О.А.; к.ю.н., доц. Кобецька Н.Р.; к.ю.н.
доц. Вівчаренко О.А.; к.ю.н., доц. Логвінова М.В.; к.ю.н.
доц. Ославський М.І.; к.ю.н., доц. Пристаж Л.Т.; к.ю.н., доц. Багай Н.О.
к.ю.н., доц. Загурський О.Б.; к.ю.н., доц. Микитин Ю.І. (відповідальний секретар).

А43 Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України [текст] : Збірник наукових статей. Випуск 25. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. – 252 с.

У збірнику досліджуються актуальні проблеми державного будівництва, питання теорії та історії держави і права, правової реформи в Україні, екології, боротьби зі злочинністю. Вносяться та обґрунтовуються пропозиції щодо вдосконалення ряду інститутів конституційного, цивільного, кримінального та інших галузей права.

Для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів, студентів слухачів, курсантів юридичних інститутів та факультетів, юристів практиків.

Actual problems in the field of the formation of the Ukrainian State questions of theory and history of state and law, law reforms in Ukraine, ecology, struggle against criminality are researched in this issue. Propositions on the perfection of some institutions of constitutional, civil, criminal and other spheres of law are submitted and analyzed.

Good for scientists, professors, post-graduate students, students of law departments, practising lawyers.

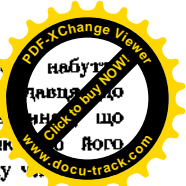
Реєстраційне свідоцтво: серія КВ №4150. Видано з 1996 року.
Адреса редакції: 76018 Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 44а. Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Тел./факс (0342) 50-87-60

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2010
© Юридичний інститут, 2010

Зміст

Філософські, історичні, методологічні, організаційні та загально-теоретичні проблеми держави і права	6
Жукевич І. В. Співвідношення лених та нелених принципів права із системою принципів права	6
Луцький І. М. Філософсько-правові аспекти становлення демократії та громадянського суспільства в Україні	12
Наум М. Ю. Критицизм як метод пізнання позитивного права	18
Онипчук І. І., Шутак І. Д. "Пастки" в юридичних документах та способи їх розпізнавання	22
Пристаж Л. Т. Політика колонізації шкільної та вищої освіти в Галичині у складі Польщі (1867-1918 рр.)	28
Савецьук Н. М. Оригінальні ідеї державотворення у державно-правовій думці М. Драгоманова та І. Франка	31
Шевчук Л. С. Характерні особливості законотворчого процесу Української Центральної Ради	34
Яворська І. Становлення та розвиток ідей міжнародної судової правотворчості	39
Конституційний лад та права людини. Питання адміністративного та фінансового права. Адміністративне судочинство	46
Ляхович У. І. Правовий зміст та класифікація прав державного службовця .	46
Удод М. В., Ворфоломєєва І. С. Права людини як об'єкт конституційного захисту	54
Фріс П.Д. До питання про правову регламентацію організації і діяльності нотаріату	60
Яцків І. І. Загальні положення протидії корупції: адміністративно-правовий аспект	64
Цивільне та сімейне право. Проблеми господарського та корпоративного права. Питання цивільного та господарського судочинства	69
Бабецька І. Я. До питання про правову природу переважних прав в корпоративних правовідносинах	69
Васильєва В.А. Проблеми вдосконалення правового регулювання договорів про надання посередницьких послуг та його закріплення у чинному законодавстві	74
Височан В. М. Захист прав споживачів у сфері надання комуніальних послуг	80
Другош О.І. Воля та волевиявлення у правочині	85

Цивільний процесуальний кодекс України/Господарський кодекс України. Господарський процесуальний кодекс України: офіційні тексти/ Міністерство юстиції України. – К.: Юрінформ, 2004. – 304 с.

Політло К. С. Судовий захист права власності людини і громадянина на інформацію

У статті розглядаються шляхи захисту в суді права власності особи на інформацію; даються процесуальні поради щодо доказів права власності.

Ключові слова: судовий захист; право власності особи на інформацію.

Politylo E. S. Судебная защита права собственности человека и гражданина на информацию

В статье рассматриваются пути защиты в суде права собственности личности на информацию; предлагаются процессуальные советы по доказательству права собственности.

Ключевые слова: судебная защита; право собственности личности на информацию.

Politylo K. Judicial Protection Of Individuals And Citizens' Right To Ownership Of Information

In this article ways of protection of the individuals' right to ownership of information are described; procedural advices on evidence of ownership core given.

Keywords: judicial protection, individuals' right to ownership of information.

Стичук Л. В.

Поняття та види правонаступництва: цивільно-правовий аспект

УДК 347.921.1

Серед способів набуття прав на майно важливе значення в науці цивільного права відводиться правонаступництву. Це пояснюється роллю та значенням права в забезпеченні стабільності та розвитку цивільного обороту.

Інститут правонаступництва в цивільному праві застосовується у правовідносинах, що виникають з приводу права власності, права оперативного управління, інших абсолютних прав, в зобов'язальних правовідносинах (зокрема, при відступленні права вимоги та переведенні боргу), а також при реорганізації юридичних осіб та при спадкуванні.

Однак, зважаючи на теоретичне та практичне значення правонаступництва, слід зазначити, що в правових дослідженнях немає єдності поглядів щодо розуміння даного інституту та ведуться дискусії щодо визначення сутності правонаступництва.

Теорія переходу прав та обов'язків найбільш повно розкрилася в монографічній роботі Б. Б. Черепакіна "Правопреемство по советскому гражданскому праву". Питання, що стосуються правонаступництва, розглядали також такі вчені, як Д. В. Носов, Є. А. Суханов, Г. Ф. Шершеневич, М. В. Осипова та інші.

Метою статті є розкрити на основі досліджень вчених-правознавців сутність розуміння правонаступництва в теорії цивільного права, визначити основні ознаки правонаступництва, а також розкрити правовий зміст основних видів правонаступництва.

В правовій літературі правонаступництвом вважається перехід прав та обов'язків від однієї особи до іншої за законом або угодою [1, с. 46]. Б. Б. Черепакін розглядає правонаступництво як перехід суб'єктивного права (в широкому розумінні – тварного правового обов'язку) від однієї особи (праводавця) до іншої (правонаступника) в

порядку похідного набуття (у відповідних випадках – похідного правового обов'язку). При переході суб'єктивного права від правонаступника відбувається зміна активного суб'єкта у правовідносинах, які змінюються. При переході цивільно-правового обов'язку від боржника до правонаступника має місце зміна пасивного суб'єкта в правовідносинах. В тому числі юридична характеристика перехідного права або перехідного обов'язку залишається без змін. Таке правонаступництво є транзитивним, тобто таким, при якому здійснюється перехід прав і обов'язків в порядку правонаступництва [2].

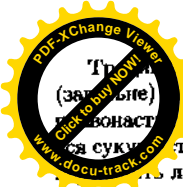
Таким чином, правонаступництво визначається як перехід суб'єктивних цивільних прав та обов'язків в порядку похідного набуття прав та обов'язків, при якому правовідносини продовжують існувати у зміненому виді та з новим суб'єктом [3]. При зміні суб'єктивного складу завжди відбувається правонаступництво [2].

Однак, існує й інше розуміння інституту правонаступництва. Так, на думку В. С. Толстого, поняття " правонаступництво" означає лише те, що при наявності встановлених юридичних фактів відбувається припинення прав і обов'язків в одних осіб і причинно пов'язане їх виникнення в інших, в тому чи іншому обсязі. Таке правонаступництво вважається дискретним, при якому перехід прав та обов'язків не відбувається [3]. Відказатися від розуміння правонаступництва як концепції "переходу" прав і обов'язків було запропоновано В. А. Рясенцевим, який обгрунтував це тим, що права та обов'язки – це субстанції, які не мають фізичного утілення, а тому не можуть ні переходити, ні передаватися від однієї особи до іншої. Такої точки зору в сучасній правовій літературі дотримується також В. А. Белов [4]. Тому, звідси випливає, що суб'єктивні права та обов'язки не переходять від правопередника до правонаступника, а припиняються в одних осіб і виникають в інших. Тобто, в даному випадку, має місце не зміна правовідношення, а припинення одних і виникнення інших правовідносин.

Однак, таке визначення правонаступництва суперечить правовій природі даного інституту, оскільки при припиненні правовідносин правонаступництво не виникає.

Також, слід відзначити, що із визначення правонаступництва, яке було дане В. Б. Черепакіним [2] випливає, що правонаступництво є похідним способом набуття прав та обов'язків. В залежності від того є правонаступництво чи його немає, визначається і поділ способів набуття прав на майно на первісні і похідні. При первісному набутті виникнення і обсяг прав не залежать від наявності та обсягу прав правопередника, оскільки право виникає вперше. При похідному набутті права набувача чітко окреслені правами праводавця, що і є характерним для правонаступництва [5, с. 57]. Проте, якщо Б. Б. Черепакін, Г. С. Васильєв визначали, що правонаступництво при похідному набутті залежить від обсягу прав і обов'язків правопередника, то в правовій літературі висувуються також інші погляди з даного приводу. Зокрема, О. С. Іоффе [6] поділ способів набуття прав на майно здійснював на первісні і похідні залежно від наявності чи відсутності волі у праводавця і правонабувача. Однак, як вказує Д. М. Генкін воля на передачу майна відсутня при спадкуванні за законом, яке по своїй суті має похідний характер [5, с. 57]. Тобто, потрібно виходити з того, що наявність чи відсутність волі не є основним критерієм, який визначає похідний спосіб набуття прав на майно. А звідси випливає те, що при набутті прав на майно в порядку правонаступництва важливе значення має обсяг прав та обов'язків, які є у праводавця, що і визначає похідний характер правонаступництва.

При висвітленні питань, що виникають при здійсненні правонаступництва, не менш важливим значення має поділ правонаступництва на види залежно від обсягу прав та обов'язків, які переходять від правопередника до правонаступника.

Третье (заключительное) условие перехода права собственности на имущество заключается в том, что имущество должно быть индивидуально определенным, то есть принадлежать к числу вещей, которые можно выделить в материальном мире. Имущество должно быть индивидуально определенным, то есть принадлежать к числу вещей, которые можно выделить в материальном мире.

Прото, правовий зміст таких видів правонаступництва оцінюється не завжди однаково. Так, наприклад, Г. Ф. Шершеневич зазначає, що відмінності між частковим та загальним правонаступництвом не кількісні, а якісні, оскільки в першому випадку новий суб'єкт (наступник) займає місце тільки активного суб'єкта, тоді як в іншому він набуває статусу і пасивного суб'єкта, який займав його правопередник [7, с. 60].

Іншої точки зору дотримується Е. А. Суханов, який визначив, що при загальному правонаступництві правонаступник в результаті одного юридичного акта займає місце правопередника у всіх правовідносинах. Часткове правонаступництво - правонаступництво щодо одного чи декількох правовідносин [8, с. 98]. М. В. Осипова також зазначила, що особливість загального правонаступництва полягає в тому, що правонаступник займає місце правопередника у всіх правах та обов'язках, за винятком тих, в яких закон не допускає правонаступництва взагалі (наприклад, право авторства). Під частковим правонаступництвом розуміється правонаступництво щодо одного чи декількох правовідносин [9]. Отже, можна зробити висновок, що при правонаступництві відбувається тільки зміна суб'єктів цивільних правовідносин, а обсяг прав та обов'язків повинен залишатися незмінним.

Б. В. Черепакін розумів під універсальним правонаступництвом перехід всієї сукупності прав і обов'язків правопередника до правонаступника. При сингулярному правонаступництві, на його думку, відбувається перехід окремих прав та окремих обов'язків, а також перехід окремої сукупності прав або обов'язків, чи прав і обов'язків, які виділені із всієї сукупності прав та обов'язків, які належали праводавцю [2].

Таким чином, універсальне (загальне) правонаступництво відрізняється від сингулярного (часткового) правонаступництва тим, що при універсальному правонаступництві відбувається перехід всієї сукупності прав та обов'язків правопередника як єдиного цілого до правонаступника, а при сингулярному - переходять окремі права та обов'язки або окрема сукупність прав та обов'язків.

Основними видами універсального правонаступництва є правонаступництво при спадкуванні та при реорганізації юридичних осіб. Сингулярне правонаступництво застосовується в зобов'язальних правовідносинах (зокрема, при відступленні права вимоги та переведення боргу), а також у правовідносинах, що пов'язані з правом власності, правом оперативного управління та іншими абсолютними правами.

Також виділяють процесуальне правонаступництво, при якому відбувається заміна учасників цивільного процесу його правонаступником у матеріальних правовідносинах і допускається на всіх стадіях судового та господарського (арбітражного) процесу. Тому, усі дії первісного суб'єкта, здійснені до вступу в процес правонаступника, є обов'язковими для останнього [1, с. 46 - 47]. Процесуальне правонаступництво може бути наслідком як універсального правонаступництва громадян чи юридичних осіб, так і сингулярного правонаступництва, наприклад, при відступленні права вимоги та переведенні боргу. При цьому, про такий вид правонаступництва може йти мова лише тоді, коли юридичний склад правонаступництва має місце під час процесу [2].

Правонаступництво в цивільному праві здійснюється за різними підставами. У зв'язку з цим, можна говорити про договірне та про законне правонаступництво.

Правонаступництво за договором буває двох видів:

- 1) до першого виду належить правонаступництво, яке виникає на підставі договору відчуження. У цьому випадку до набувача переходить не лише право власності, а й

відповідні обтяження, якщо вони є (застава, сервітут, право користування с/г. землею);

- 2) до другого виду договірному правонаступництву належить заміна кредитора або заміна боржника, що відбувається всередині існуючих правовідносин за угодою первісного кредитора чи боржника з особою, яка бажає к ним заступити.

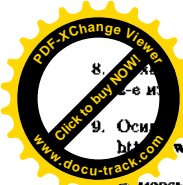
Правонаступництво виникає на підставі закону у разі прийняття спадщини, а також при реорганізації юридичних осіб [10, с. 442].

Тому, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що правонаступництвом є перехід всієї сукупності прав та обов'язків, окремої сукупності прав та обов'язків, або окремих прав та окремих обов'язків від правопередника до правонаступника в силу закону або договору, за винятком тих, в яких законом правонаступництво не допускається. При цьому, можна вивести наступні ознаки правонаступництва, а саме:

- 1) при правонаступництві відбувається зміна суб'єктного складу правовідносин, тобто прав та обов'язки, які були у одній особи (правопередника), передаються іншій (правонаступнику);
- 2) перехід всієї сукупності прав та обов'язків як єдиного цілого здійснюється при універсальному правонаступництві та перехід окремої сукупності прав та обов'язків, або ж окремих прав та окремих обов'язків - при сингулярному правонаступництві;
- 3) відбувається зміна правовідносин, а не їх припинення в одних осіб та виникнення в інших, оскільки при припиненні правовідносин правонаступництво не виникає;
- 4) правонаступництво виникає в порядку похідного правонабуття, тобто тим обсягом прав та обов'язків, які були у правопередника обумовлюється обсяг прав та обов'язків, які переходять до правонаступника;
- 5) здійснюється правонаступництво на підставі закону або договору;
- 6) в порядку правонаступництва переходять всі права та обов'язки, крім тих, щодо яких законом правонаступництво не допускається.

Отже, правонаступництво в цивільному праві є складним правовим інститутом, щодо розуміння якого в наукових дослідженнях існують різні підходи, та вивчення якого має важливе наукове та практичне значення.

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. - К.: "Укр. енцикл.", 1998 - Т. 5: П - С. - 2003. - 736с.
2. Черепакін Б. В. Правопремство по советскому гражданскому праву [Електронний ресурс] // Черепакін Б. В. Труды по гражданскому праву. М.: Статут, 2001. - С. 436 - Режим доступу: <http://civil.consultant.ru/slib/books/2/>
3. Носов Д. В. К вопросу о понятии "правопреемство" в гражданском праве [Електронний ресурс] // Д. В. Носов Журнал "Российское право в Интернете". - 2005 - № 3. - Режим доступу: <http://rpi.msu.ru/prints/200503/civillaw3.html>
4. Белов В. А. Правопреемство в связи с законодательной концепцией квалификации имущественных прав как объектов гражданских прав [Електронний ресурс] // В. А. Белов Законодательство: Практический журнал для руководителей и менеджеров. N 6. - М.: Издательство "Тлабух", 1998. - 87 с. - Режим доступу: <http://center-beteg.ru/362.html>
5. Васильев Г. С. Преемство в праве собственности как разновидность сингулярного правопреемства // Г. С. Васильев Правоведение. - 2006. - № 6. - С. 52 - 66
6. Иоффе О. С. Советское гражданское право // Избр. труды. В 4 т.: Т. 3. СПб. - 2004. - С. 407
7. Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.) // Габриэль Феликсович Шершеневич. - М.: Фирма "СПАРК", 1995. - 556с.

8. А. А. Гражданское право: В 2 т. / Том I: Учебник / Отв. ред. проф. Е. А. Сухоминина. - М.: Издательство ВЕК, 1998. - 816с.
 9. Осипов М. В. Гражданское право [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.humanities.edu.ru/db/msg/1832
 10. Мосюк З. В. Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник. - К.: Атіка, 2008. - 560 с.

Сидук Л. В. Поняття та види правонаступництва: цивільно-правовий аспект

У статті розглядаються основні підходи до розуміння правонаступництва в теорії цивільного права, зокрема, що стосуються поняття та поділу правонаступництва на види. Також визначаються підстави, за якими здійснюється правонаступництво.

Ключові слова: правонаступництво, універсальне правонаступництво, сингулярне правонаступництво, правопреемство, правонаступник.

Сидук Л. В. Понятие и виды правопреемства: гражданско-правовой аспект

В статье рассматриваются основные подходы к пониманию правопреемства в теории гражданского права, в частности, что касаются понятия и разделения правопреемства на виды. Также определяются основания, за которыми осуществляется правопреемство.

Ключевые слова: правопреемство, универсальное правопреемство, сингулярное правопреемство, правопреемник, правопреемник.

Sishechuk L. V. Concept And Classes Of Legal Succession: Civil Aspect

In the article investigates main approaches to define the concept of legal succession in the theory of civil law, specifically, regarding the definition and division of legal succession on the classes. Also determines the causes of realization of legal succession.

Keywords: legal succession, universal succession, singular succession, predecessor, successor.

Саракум І.В.

Порядок та строки переведення акцій на бездокументарну форму існування

УДК 347.72.034

Актуальність теми. Перехід акціонерних товариств до нових правил їх діяльності на сьогодні є чи не найбільш обговорюваним та дискусійним питанням серед юристів-практиків і науковців. Впровадження вимог Закону України "Про акціонерні товариства" від 17. 09. 08 р. (далі - Закон, ЗУАТ) [1] потребують певного усвідомлення, вивчення та вірного його застосування на практиці. Одним із важливих та складних завершальних етапів виконання Прикінцевих і перехідних положень цього Закону - є процедура дематеріалізації акцій. Цей процес повинен завершитись вже до 30 жовтня 2010 р. Оскільки станом на 1 жовтня в Україні провели дематеріалізацію акцій лише 16% акціонерних товариств (в основному це банки і державні підприємства), то не зовсім зрозумілим залишається питання про те, що буде відбуватись із більшістю інших АТ після цієї дати.

Аналіз досліджень даної проблеми. На сьогодні обговорення даної проблематики відбувається на рівні науково-практичних семінарів та конференцій ініційованих Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку (її територіальних відділень) та в електронних ресурсах.

Постановка мети. Основною метою статті є виявлення практичних пов'язаних із переведенням акцій на бездокументарну форму існування правового забезпечення цього процесу; а також пропозицій щодо їх сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Спробуємо дослідити питання про те, причинною невиконання вимог ЗУАТ щодо дематеріалізації акцій. Цілком очевидно, що проблема дотримання строків на практиці виявилася складнішою, ніж є те, що проблема дотримання строків на практиці виявилася складнішою, ніж видавалося спочатку. У Прикінцевих та Перехідних положеннях ЗУАТ (п.4) йдеться, що Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку протягом шести місяців з дня опублікування цього Закону потрібно розробити і прийняти відповідні підзаконні нормативно-правові акти. Це строк від 30.04.09 р. по 30.10.2009 р. Натомість Рішення Про затвердження Положення про порядок зміни свідоцтва (свідоцтв) про реєстрацію випуску (випусків) емісійних цінних паперів у зв'язку зі зміною найменування акціонерного товариства ДКЦПФР прийняла 30.12.2009 р. Проте лише 9 лютого 2010 р. дане Рішення зареєстровано в Міністерстві Юстиції України, а набрало чинності ще через 10 днів після державної реєстрації Мін'юстом (майже 4 місяці - прострочено) [2]. Виходячи із наведеного аналізу, можна вважати, що регулятор і сам не впоравсячасно із виконанням встановлених Законом строків. Дане Положення установлює строки та порядок зміни Комісією свідоцтва (свідоцтв) про реєстрацію випуску (випусків) акцій, облігацій підприємств, іпотечних сертифікатів, іпотечних облігацій, сертифікатів фонду операцій з нерухомістю у зв'язку з прийняттям акціонерним товариством рішення про зміну найменування, перелік документів, необхідних для зміни свідоцтва (свідоцтв) про реєстрацію випуску (випусків) емісійних цінних паперів, а також вимоги до оформлення документів, які подаються на зміну свідоцтва (свідоцтв) про реєстрацію випуску (випусків) емісійних цінних паперів (п.1 Положення).

Досліджуючи питання дематеріалізації акцій, необхідно зупинитися на понятті та нормативному забезпеченні цієї процедури. Вона врегульована Рішенням ДКЦПФР Про затвердження Положення про порядок переведення випуску іменних акцій документарної форми існування у бездокументарну форму існування (далі - Положення про дематеріалізацію) від 12.10.2000 р. із відповідними змінами від 29.08.2008р [3].

Відповідно до п.1.4. цього Положення **дематеріалізація випуску акцій** - це комплекс дій з переведення випуску акцій у бездокументарну форму.

Як свідчить практика, зазначена процедура супроводжується проблемами, які виникають внаслідок "технічних" помилок емітентів. Дематеріалізація акцій складається з більш ніж півтора десятка етапів, кожний із яких, своєю чергою, складаються з декількох заходів, які необхідно проводити послідовно (з урахуванням встановлених Положенням строків та вимог до документів, які складаються за результатом певного заходу). Загальна тривалість процедури, за підрахунками фахівців (за різними підрахунками - від 1,5 до 6 місяців), а помилка, допущена на ранніх етапах, може ускладнити або навіть унеможливити проведення процедури дематеріалізації акцій. Заслугує на підтримку думка аналітиків, які вірно зазначають про те, що необхідно складати календарний план із зазначенням окремих етапів, заходів, що входять до них, точних строків їх виконання, а також переліку документів, необхідних на тому чи іншому етапі. При цьому слід врахувати, що найближчим часом - із збільшенням кількості емітентів, які проходять процедуру зміни свідоцтва про реєстрації випуску у процесі дематеріалізації акцій, - територіальним управлінням ДКЦПФР буде дедалі складніше справлятися з потоком заяв емітентів, отже, необхідно додати резервний час до кожного заходу плану, визначити відповідальну особу, яка контролюватиме виконання всіх заходів, або залучити професійних юристів, які мають